

Measuring Effective Indicators in Improving Neighborhood-Based Participation (Case Study of Zahedan City)

Nazir Ahmad Hashem Zehi¹ | Gholamreza Miri^{2✉} | Masoumeh Hafez Rezazadeh³

1. PhD Student in Geography and Urban Planning, Islamic Azad University, Zahedan Branch, Zahedan, Iran. **E-mail:** nazirhashemzhi@gmail.com
2. Corresponding author, Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Islamic Azad University, Zahedan Branch, Zahedan, Iran. **E-mail:** gholam_reza_miri@yahoo.com
3. Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Islamic Azad University, Zahedan Branch, Zahedan, Iran. **E-mail:** rezazadeh2008@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article Article history: Received 2021/04/13 Received in revised 2021/06/22 Accepted 2021/07/01 Published 2021/07/15 Published online 2026/06/22 Keywords: index, participation, central neighborhood, Zahedan city.	Utilizing neighborhood capacities and redefining the role of citizens at the urban neighborhood level has led to a new approach: neighborhood-based participation. This is because many urban challenges are rooted in a lack of citizen participation, and the city of Zahedan is no exception. To achieve neighborhood-based participation, it is crucial to identify and strengthen specific indicators. This study aims to measure the effective indicators in improving neighborhood-based participation to enhance urban services in Zahedan. The research employs a descriptive-analytical method, collecting data in the field through a questionnaire. The statistical population comprises 587,730 citizens living in Zahedan, and the sample size, calculated using Cochran's formula, is 322 people. An examination of five variables—reliability, accountability and responsibility, empathy and attention, and tangible factors—shows that all five variables were significant at a level of less than 0.05. Analyzing the difference between the mean and t-test statistics confirmed that citizens do not trust the performance of the municipality and its managers. Additionally, a one-sample t-test reveals that the indicators of transparency, empowerment, economic base, value bases, and sense of place are significant at 0.000, which is less than 0.05. This article highlights the impact of these indicators on improving neighborhood-based participation. Based on the results of the structural equation model, the greatest effect is related to the transparency index (0.19), followed by the sense of spatial belonging (0.15). Furthermore, a one-sample t-test indicates that voluntary contributions (mean difference of 0.510), financial contributions (mean difference of 0.611), and intellectual contributions (mean difference of 0.486), all with a significance level of less than 0.05, can significantly impact the improvement of neighborhood-based participation and the quality of municipal services.

Cite this article: Hashem Zehi, Nazir Ahmad., Miri, Gholamreza., & Hafez Rezazadeh, Masoumeh. (2026). Measuring Effective Indicators in Improving Neighborhood-Based Participation (Case Study of Zahedan City). *Applied Researches in Geographical Sciences*, 26 (81), 250-269. DOI: <http://dx.doi.org/10.66224/jgs.26.81.2>

© The Author(s). Publisher: Kharazmi University

DOI: <http://dx.doi.org/10.66224/jgs.26.81.2>

Extended Abstract

Introduction

Proper urban management based on correct methods has always been a serious challenge for urban specialists. In the late twentieth century, urban planners realized that urban plans and programs would only be successful if they were formulated in accordance with the needs and demands of various groups, classes, and subcultures of society. Extensive sociological research results indicate that centralized urban planning is no longer capable of solving the complex problems of metropolises. Consequently, there has been an increasing tendency among urban planners toward local, participatory, and bottom-up planning compared to directive and top-down planning. Today, participation is considered one of the major and fundamental concepts of sustainable development. Neighborhood-based management, as a decentralized approach, plays a decisive role in implementing the factors of sustainable urban development. In fact, the neighborhood-based approach is the best approach for achieving participatory planning, in which concepts such as inclusive collective participation, greater choice for local residents, social justice, and creation of equal opportunities with greater efficiency become tangible.

The city of Zahedan, as the capital of Sistan and Baluchestan Province with a population of 587,730 people across five urban districts, has faced numerous challenges due to uncoordinated development in recent decades. A significant portion of the city's fabric has remained traditional and has not been able to undergo positive changes proportional to population growth. This lack of harmonious growth has led to social, economic, and environmental problems. Much of these existing problems are due to inappropriate management in urban development, as the approach adopted has been piecemeal and remedial rather than long-term and sustainable. Therefore, improving neighborhood-based participation can be effective in changing the development approach of Zahedan city.

Material and Methods

This research is descriptive-analytical in nature and applied in terms of purpose. Data collection was conducted through a researcher-made questionnaire in the field. The statistical population consists of citizens residing in Zahedan city, totaling 587,730 people and 146,717 households based on the 2016 census. The sample size was calculated as 322 individuals using Cochran's formula. The validity of the research was confirmed through expert review, and reliability was measured using Cronbach's alpha coefficient, which was 0.80 (above the acceptable threshold of 0.70). Sampling was conducted using cluster sampling at the district level and random sampling at the individual level. Data analysis was performed using SPSS software for statistical tests and AMOS software for structural equation modeling. The conceptual model includes five independent variables (transparency, community empowerment, economic base, value foundations, and sense of place attachment) affecting the dependent variable (neighborhood-based participation), along with types of participation (physical, financial, and intellectual).

Results and Discussion

The examination of the quality of urban services indicator revealed that all five variables—reliability, accountability and responsibility, assurance, empathy and attention, and tangible factors—were significant at the level of less than 0.05. The mean difference analysis confirmed that citizens do not trust the performance of the municipality and managers, and they perceive the quality of urban services as weak. The one-sample t-test results showed that all five indicators—transparency (mean difference: 0.568, $t=13.373$), community empowerment (mean difference: 0.554, $t=11.380$), economic base (mean difference: 0.573, $t=12.257$), value foundations (mean difference: 0.481, $t=9.670$), and sense of place attachment (mean difference: 0.583, $t=13.914$)—were significant at the 0.000 level ($p<0.05$), confirming their effectiveness in improving neighborhood-based participation. Regarding types of participation, the one-sample t-test demonstrated that physical participation (mean difference: 0.510), financial participation (mean difference: 0.611), and intellectual participation (mean difference: 0.486) all significantly contribute to improving neighborhood-based participation and enhancing the quality of urban services. The structural equation modeling results indicated that the overall model fit was acceptable (CFI=0.961, RMSEA=0.070, GFI=0.942, NFI=0.972). The total effect of the five indicators on neighborhood-based participation was 0.70, meaning these indicators can explain approximately 70% of the variance in participation improvement. The greatest effect was related to the transparency index (0.19), followed by sense of place attachment (0.15), value foundations (0.13), economic base (0.12), and community empowerment (0.11). The ANOVA test results confirmed that there are significant differences among the five urban districts of Zahedan regarding all indicators of neighborhood-based participation ($p<0.05$). Duncan's post-hoc test revealed that District 5 had the highest mean for transparency (3.90) and empowerment (4.10), while District 3 had the lowest mean for transparency (3.04) and value foundations (2.96).

Conclusion

This research confirms that indicators such as sense of place attachment, transparency in various domains, community empowerment, individual and social economic base, and value foundations play significant roles in improving neighborhood-based participation to enhance urban service quality. The lack of citizen satisfaction with urban services is an important factor in reducing citizen participation. The innovation of this research lies in two aspects: methodologically, it employs structural equation modeling; and substantively, it emphasizes indicators such as transparency, empowerment, and place attachment that have received less attention in previous studies. The governing perspective is justice-oriented and based on sustainable and participatory spatial development. Based on the findings, it is recommended that transparency be emphasized in administrative and organizational domains, place attachment be seriously considered in implementing plans at the neighborhood level, and intellectual/consultative participation be enhanced through various methods including public meetings and neighborhood associations.

سنجش شاخص‌های تأثیرگذار در بهبود مشارکت محله محور (مورد مطالعه شهر زاهدان)

نظیر احمد هاشم زهی^۱، غلامرضا میری^۲، معصومه حافظ رضازاده^۳

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زاهدان، زاهدان، ایران. رایانامه:

nazirhashemzhi@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زاهدان، زاهدان، ایران. رایانامه:

gholam_reza_miri@yahoo.com

۳. استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زاهدان، زاهدان، ایران. رایانامه:

rezazadeh2008@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	استفاده از ظرفیت‌های محله‌ای و بازتعریف نقش شهروندان در سطح محله‌های شهری به رویکردی جدیدی تحت عنوان مشارکت محله محور منجر شده است؛ چرا که بسیاری از چالش‌های شهری ریشه در عدم مشارکت شهروندان دارد. شهر زاهدان نیز از این موضوع مستثنی نیست. برای تحقق مشارکت محله محور، توجه و تقویت برخی شاخص‌ها بسیار ضروری است. هدف این تحقیق سنجش شاخص‌های تأثیرگذار در بهبود مشارکت محله محور جهت ارتقاء خدمات شهری در شهر زاهدان است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر گردآوری داده‌ها به صورت میدانی از طریق ابزار پرسش‌نامه است. جامعه آماری تحقیق را شهروندان ساکن در شهر زاهدان بالغ بر ۵۸۷۷۳۰ نفر تشکیل داده‌اند. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۲۲ نفر محاسبه شد. بررسی ۵ متغیر قابلیت اعتماد، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، اطمینان، همدلی و توجه و عوامل ملموس و محسوس نشان می‌دهد که هر ۵ متغیر در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنادار بوده‌اند. بررسی اختلاف میانگین و آمار تی آزمون تأیید نمود که شهروندان نسبت به عملکرد شهرداری و مدیران، اعتماد ندارند. همچنین آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که شاخص‌های شفاف‌سازی، توانمندسازی، پایگاه اقتصادی، بسترهای ارزشی و احساس تعلق مکانی برابر با ۰/۰۰۰ و کمتر از ۰/۰۵ معنادار هستند. این مطلب بر تأثیرگذاری این شاخص‌ها بر بهبود مشارکت محله محور اشاره دارد. بر اساس نتایج مدل معادلات ساختاری بیشترین تأثیرگذاری مربوط به شاخص شفاف‌سازی با تبیین ۰/۱۹ سپس احساس تعلق مکانی با ۰/۱۵ است. همچنین آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که مشارکت‌های یدی (اختلاف میانگین ۰/۵۱۰)، مالی (اختلاف میانگین ۰/۶۱۱) و فکری (اختلاف میانگین ۰/۴۸۶) با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ تأثیر زیادی می‌توانند در بهبود مشارکت محله محور و ارتقاء کیفیت خدمات شهری داشته باشند.
تاریخ دریافت:	
۱۴۰۰/۰۱/۲۴	
تاریخ بازنگری:	
۱۴۰۰/۰۴/۰۱	
تاریخ پذیرش:	
۱۴۰۰/۰۴/۱۰	
تاریخ انتشار:	
۱۴۰۰/۰۴/۲۴	
تاریخ انتشار آنلاین:	
۱۴۰۵/۰۴/۰۱	
کلیدواژه‌ها:	
شاخص،	
مشارکت،	
محله محوری،	
شهر زاهدان.	

استناد: هاشم زهی، نظیر احمد؛ میری، غلامرضا؛ و حافظ رضازاده، معصومه (۱۴۰۵). سنجش شاخص‌های تأثیرگذار در بهبود مشارکت محله محور (مورد مطالعه شهر زاهدان). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۶ (۸۱)، ۲۶۹-۲۵۰.

<http://dx.doi.org/10.66224/jgs.26.81.2>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه خوارزمی تهران.

مقدمه

مدیریت شهری درست و مبتنی بر روش‌های صحیح همواره به‌عنوان یک چالش جدی پیش روی متخصصان شهری بوده است (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۶۱). در اواخر قرن بیستم برنامه ریزان شهری متوجه این موضوع شدند که طرح‌ها و برنامه‌های شهری تنها زمانی موفقیت‌آمیز خواهند بود که متناسب با نیازها و خواسته‌های اقشار، طبقات و خرده‌فرهنگ‌های گوناگون و متنوع جامعه تدوین و تبیین گردند. نتایج تحقیقات وسیع و گسترده جامعه‌شناختی نشان دهنده این موضوع است که برنامه‌ریزی‌های شهری تمرکزگرا دیگر قادر به حل مسائل پیچیده کلان‌شهر نیستند. بر این مبنا شاهد گرایش هر چه بیشتر برنامه ریزان شهری به برنامه‌ریزی محلی، مشارکتی و از پایین به بالا در مقایسه با برنامه‌ریزی دستوری و از بالا به پایین هستیم (ماجدی و دشتکی، ۱۳۹۶: ۹۴). امروزه مشارکت یکی از مفاهیم عمده و اصلی توسعه پایدار به شمار می‌رود (بلیامون لوتزا^۱، ۲۰۱۰: ۳۳۷). مدیران و برنامه‌ریزان شهری همواره سعی کرده‌اند تا با جلب مشارکت‌های مردمی به اهداف خود در زمینه اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها به بهترین نحو ممکن نائل آیند (شریف‌زاده و صادقی، ۱۳۸۸: ۴۷). در قالب فرآیندی مشارکتی، دموکراتیک و مردم محور، توسعه محله‌ای از چندین دهه گذشته با تأکید خاص در کشورهای توسعه‌یافته، به‌عنوان محور برنامه‌های توسعه پایدار شهری قرار گرفت (رضایی و نگین ناجی، ۱۳۹۴: ۶۹). مدیریت محله به‌عنوان رویکردی تمرکز زدا، نقش تعیین‌کننده‌ای در رابطه با پیاده نمودن فاکتورهای توسعه شهری پایدار دارد (لطیفی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲). در حقیقت رویکرد محله محور بهترین رویکرد در راستای دستیابی به برنامه‌ریزی مشارکتی محسوب می‌شود که در آن مفاهیمی چون مشارکت جمعی فراگیر، حق انتخاب بیشتر برای ساکنین محلی، عدالت اجتماعی، ایجاد فرصت‌های برابر همراه با کارآیی بیشتر عینیت می‌یابد (ماجدی و دشتکی، ۱۳۹۶: ۹۴).

تجربیات به دست آمده از برنامه‌ریزی‌های انجام شده و توسعه‌های محلی صورت گرفته در دهه‌های گذشته نشان می‌دهند که عدم مشارکت مردم، سبب به وجود آمدن زیان‌های فراوان شده و جوامع را به سمت توجه به امر مشارکت عمومی سوق داده است (هیوانگ^۲، ۲۰۲۰: ۶۵). رویکرد مشارکت شهروندان در سطح محلات، محله را واحدی اجتماعی-فضایی در مقیاس خرد در نظر می‌گیرد که مدیریت شهری می‌تواند بر پایه آن شکل گیرد و منجر به ایجاد محله‌های پایدار و با هویت بر مبنای دارایی‌های محلی گردد. با توجه به مقتضیات، جامعه شهری و نهادهای محلی شهری، مقامات محلی، شوراهای شهری و به‌ویژه شهرداری‌ها، در این خصوص نقش، اهمیت و جایگاه خاصی دارند؛ بنابراین به‌منظور دستیابی به الگوهای مشارکت شهروندان در امور محلی، ابتدا باید بسترهای و پیش‌شرط‌هایی که لازمه توانمندسازی گروه‌ها و افراد جامعه هستند، شناسایی شوند تا مشارکت واقعی به معنای سهیم شدن در تصمیمات تأثیرگذار بر زندگی فردی و اجتماعی به بار نشیند (غفاری گیلانده و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۳-۸۲).

برای آنکه رویکرد مشارکت در محله‌های شهری، معنای واقعی به خود بگیرد، بایستی درک درستی از توسعه و توزیع خدمات در مناطق و محله‌های مختلف شهر پیاده و اجرایی شود (کمپبل و همکاران^۳، ۲۰۰۹: ۴۶۳)؛ چرا که توزیع خدمات به صورت عدالت محور یکی از راهکارهای اساسی جلب مشارکت شهروندان در زمینه‌های مختلف است. تحقیقی نشان می‌دهد که هر چه خدمات بهتر و با دسترسی مناسب‌تری در اختیار شهروندان قرار گیرد، آن بخش از جامعه شهری تمایل بیشتری نسبت به مشارکت در عرصه‌های گوناگون توسعه شهری از خود نشان داده‌اند (ارکیپ^۴، ۱۹۹۷: ۳۵۹).

در حقیقت می‌تواند مشارکت شهروندان را به روش‌های گوناگونی جلب نمود، اما بهترین روش‌ها می‌تواند از طریق اعتمادسازی، اطمینان بخشی، عمل به تعهدات، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری و مواردی از این‌گونه محقق شود (وانگ^۵، ۲۰۰۸: ۷۶)؛ بنابراین همه این موارد در نهایت با ارائه خدمات شهری مطلوب به شهروندان، پیامدهای مثبتی به همراه دارد که یکی از آن‌ها، امکان مشارکت شهروندان در عرصه‌های گوناگون توسعه شهری است. در حقیقت با بهبود شاخص‌های

^۱. Balamoune-Lutza

^۲. Huang

^۳. Campbell et al

^۴. Erkip

^۵. Wang

سرمایه اجتماعی در ارتباط با عملکرد مسئولین شهری نسبت به شهروندان، مشارکت در سطوح مختلف از جمله مشارکت محله محوری قابل تحقق است. این نوع مشارکت در نهایت می‌تواند به ارتقای کیفیت خدمات شهری منجر می‌شود؛ چرا که مشارکت شهروندان در زمینه‌های گوناگون، خود تعهداتی شهروندی و شهروندمداری را ایجاد می‌نماید که بخشی از این تعهدات به بخش خدمات شهری مرتبط است؛ بنابراین با بهبود مشارکت شهروندان به صورت محله محوری، کیفیت خدمات شهری نیز می‌تواند ارتقاء یابد.

در مطالعه حاضر، شهر زاهدان به‌عنوان شهر مورد مطالعه انتخاب شده است. شهر زاهدان دارای پنج منطقه شهری با جمعیت بالغ بر ۵۸۷۷۳۰ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) که به‌عنوان مرکز استان سیستان و بلوچستان شناخته می‌شود. این شهر به‌عنوان قطب جمعیتی و خدماتی استان محسوب می‌شود که جمعیتی زیادی را در خود جای داده است. توسعه این شهر در دهه‌های گذشته به‌گونه‌ای صورت گرفته است که با مشکلاتی زیادی روبه‌رو است. بخشی زیادی از بافت این شهر به صورت سنتی باقی مانده و نتوانسته متناسب با رشد جمعیت، تغییرات مثبتی را داشته باشد. این عدم رشد هماهنگ با جمعیت، معضلات اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی را به دنبال داشته است. با توجه به آنچه که بیان شد، بخش زیادی از مشکلات موجود به دلیل عدم مدیریت مناسب در عرصه توسعه شهری است؛ چرا که نوع رویکرد بکار گرفته شده در توسعه این شهر، یک توسعه مبتنی بر درک نیازهای شهروندان و مبتنی بر رویکرد توسعه پایدار نبوده است. برای شهر زاهدان نیز نوع رویکرد بکار گرفته شده بیشتر به صورت مقطعی و حل مسائل به صورت ترمیمی بوده است و کمتر به توسعه شهری در یک نگاه بلندمدت توجه و تأکید شده است. این موضوع در اکثر شهرهای ایران صادق است. در حقیقت ساختار مدیریت شهری در ایران با دارا بودن ویژگی‌های غیر مشارکتی، متمرکز، از بالا به پایین، سیاست زده، فقدان همگرایی افقی، عدم ارتباط دوسویه مابین سطوح مختلف شهری، دیدگاه‌های نوین مدیریت شهری بر پایه سلول‌های بنیادین شهر (محله) را دچار نقصان آشکاری ساخته است (رضایی و نگین ناجی، ۱۳۹۴: ۶۹) و این موضوع در بلندمدت پیامدهای منفی زیاد به دنبال داشته که شهر زاهدان نیز از این موضوع مستثنی نیست. از این رو آنچه که به نظر می‌رسد در راستای تغییر رویکرد توسعه شهر زاهدان می‌تواند مؤثر باشد، بهبود مشارکت محله محور است؛ مشارکتی که با درک نیازهای شهروندان، سعی می‌کند آن‌ها را در فرآیند برنامه‌ریزی و مدیریت محلات درگیر نماید و بخشی از توسعه شهری را به آن‌ها واگذار نماید. این نوع مشارکت در نهایت می‌تواند تعهدات شهروندی را نسبت به شهر محل زندگی برای شهروندان ایجاد نماید؛ چرا که خود بخشی از برنامه‌ریزی شهری در محلات بوده‌اند. نکته دیگر اینکه توزیع خدمات در این شهر نیز می‌تواند در گروه مشارکت شهروندان باشد؛ چرا که در صورت مشارکت شهروندان، توزیع خدمات شهری نیز از نظر کمی و کیفی، شکل بهتری به خود می‌گیرد؛ بنابراین در این تحقیق هدف بررسی شاخص‌های مؤثر در بهبود مشارکت محله محور در شهر زاهدان و در نهایت ارتقاء کیفیت خدمات شهری با بهبود و تأثیرگذاری این شاخص‌ها است. سؤالات تحقیق نیز به شرح ذیل است.

چه شاخص‌هایی در بهبود مشارکت محله محور در شهر زاهدان تأثیرگذار هستند؟

انواع مشارکت‌های یدی، مالی و فکری در بهبود مشارکت محله محور در شهر زاهدان چه تأثیری دارند؟

آیا میان مناطق شهر زاهدان از شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور تفاوت معناداری وجود دارد؟

مبانی نظری

تعریف مشارکت و محله

مشارکت به‌عنوان کنش و فعالیت اجتماعی هدفمند تحت تأثیر و برآیند عناصر فضایی است که به صورت منابع و سرمایه‌هایی (روابط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و مدیریتی) در جوامع ظاهر می‌شوند (عنابستانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۷). در روانشناسی اجتماعی، مشارکت پدیده‌ای ذهنی است که بدون فلسفه‌ای کارساز و راه گشا نمی‌تواند به صورت جزئی از فرهنگ مردم درآید (موسایی و شیان، ۱۳۸۹: ۲۴۸). به عقیده برخی از صاحب‌نظران اجتماعی عمل مشارکت در بطن جامعه در مفاهیمی چون دلبستگی، اتحاد، همکاری، انجمن و مانند آن‌ها نهفته است و از قدیم شالوده پیدایش اجتماعی انسان‌شناختی نوع

بشر تلقی شده است (قیصری، ۱۳۹۸: ۳۴). البته مشارکت بدون شک عامل اساسی در فرایند فعالیت‌های پایدار اقتصادی نیز محسوب می‌شود (شایان و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۵).

همچنین محله به عنوان یک محیط فیزیکی تعریف می‌شود تمام امکانات اولیه جامعه مانند مدرسه، زمین بازی و فروشگاه محلی در داخل فراهم شده است (Diyanah and Hafazah, 2012: 205). در تعریف واژه‌های هم پیوند با محله، مبتنی بر بعد اجتماعی آن، مفهوم اجتماع محلی مطرح است. در لغت‌نامه آکسفورد، اجتماع محلی به معنای مجموعه‌ای از انسان‌هاست که در یک مکان، ناحیه و یا محدوده مشترک زندگی می‌کنند و ویژگی‌های مشترکی چون مذهب، شغل، نژاد، قومیت و نظایر این‌ها آنان را با یکدیگر پیوند می‌دهند (عبداللهی و دیگران، ۱۳۸۹: ۸۸).

مفهوم مشارکت محله محور و شاخص‌های مؤثر

برنامه‌ریزی توسعه اجتماعات محلی در دهه‌های اخیر به زمینه شناخته شده‌ای تبدیل شده که هم مورد علاقه‌ی کارورزان^۶ بوده و هم آکادمیسین‌ها قرار گرفته است. توسعه‌ی اجتماع محلی به طرق مختلفی تعریف شده است. بسیاری از کارورزان توسعه‌ی اجتماع را نتیجه‌ی معنی مجموعه‌ای از پیشرفت‌های مادی، اجتماعی و اقتصادی می‌دانند، در حالی که غالب آکادمیسین‌ها توسعه‌ی اجتماع محلی را یک فرایند توانایی اجتماعات برای انجام کنش دسته جمعی و ارتقای این توانایی می‌دانند. توسعه اجتماعات محلی به مثابه یک فرایند و به عنوان ابزاری در ارتقای مشارکت و حکمروایی مردم سالارانه در زمینه‌های مختلف اقتصادی- اجتماعی به کار گرفته می‌شود. در کل، توسعه اجتماع محور را می‌توان به مثابه فرایندی محسوب کرد که به موجب آن گروه‌های اجتماع محلی قادر به کنترل تصمیمات و تخصیص منابع از بالا جهت توسعه محلی شوند (اسکندری ثانی و دیگران، ۱۳۹۳: ۳).

از اواسط دهه ۱۹۸۰ میلادی تاکنون، توجه عمده مدیریت شهری بر ظرفیت‌سازی محلی و تقویت نهادی- سازمانی برای مدیریت فرایند توسعه شهری و در نهایت حرکت از نوعی مدیریت متمرکز به مدیریت محلی و سطوح پایین‌تر و ابعاد ملموس زندگی شهری معطوف شده. ون دایک با برشمردن نه چالش عمده فراروی مدیریت شهری، در صدر آن‌ها به موضوعاتی از قبیل تغییر نقش حکومت و سطوح آن، شکل‌گیری چارچوب‌های جدید قانونی در نتیجه‌ی تمرکززدایی، ظهور سازمان‌ها و نهادهای جدید و اهمیت ظرفیت‌سازی برای مدیریت شهری اشاره می‌کند. به اعتقاد وی در پی تحولات گسترده جهانی، نقش حکومت و سطوح آن به ویژه در کشورهای در حال توسعه، در حال تغییر است. این تحول در قالب تغییر نقش حکومت‌ها از یک تأمین کننده خدمات به تسهیلگر و ایجاد فرصت‌های جدیدی برای مداخله و مشارکت گروه‌های مختلف در روند اجرای امور به وجود می‌آید؛ بنابراین لزوم استفاده از ظرفیت‌های محله‌ای و بازتعریف نقش بازیگران و کنشگران مدیریت شهری در سطح محله‌ای، منجر به شکل‌گیری و اجرای الگویی جدید از مدیریت شهری در سطح محلات به عنوان مدیریت محله محور شده است (نوریان و مظفری پور، ۱۳۹۲: ۴۸).

اشکال مشارکت اجتماعی را می‌توان به دو صورت مورد مطالعه قرار داد: الف) نهادی (رسمی) که دربرگیرنده‌ی عضویت در سازمان‌ها، انجمن‌ها و کلوپ‌ها (باشگاه‌ها) با فعالیت برنامه‌ریزی شده در یک زمان و مکان مشخص است. ب) مشارکت غیررسمی که خود دربرگیرنده‌ی دو نوع است: ۱. مشارکت اتفاقی شامل مشارکت در فعالیت‌های گروهی با فواصل نامنظم، مثل همکاری با خیریه‌هایی که در جهت کمک به محرومین و افراد خاص تشکیل می‌شود ۲. مشارکت پایدار که شامل مشارکت قاعده‌مند و فعالیت در گروه‌هایی دائم و همیشگی. از جمله شاخص‌های مؤثر بر مشارکت در فعالیت‌های محله‌ای را می‌توان به مؤلفه‌های ذیل اشاره کرد:

۱. دلبستگی مکانی^۷ (واژه‌ی دلبستگی به مکان به تأثیر عاطفی یک مکان اشاره دارد که افراد به لحاظ حسی و فرهنگی به آن جذب می‌شوند).

۲. رضایتمندی سکونت (شکاف قابل مشاهده بین آمال و نیازهای ساکنین واقعیت موجود بستر سکونت آن‌ها)

^۶ Practitioners

^۷ place attachment

۳. همبستگی و تعاملات اجتماعی (همبستگی اجتماعی در لغت به معنای وحدت، وفاق و وفاداری است که ناشی از علائق، احساسات، همدلی و کنش‌های مشترک است)
۴. اعتماد اجتماعی (به‌عنوان بخشی از واکنش فرد در قبال دیگران و به‌عنوان بخشی از برهم‌کنش بین کارگزاران اجتماعی می‌باشد)
۵. آگاهی اجتماعی (اصولاً پیش‌شرط اولیه برای مشارکت اجتماعی، آگاهی است. آگاهی یک متغیر معرفتی متعلق به افراد است) (آروین و دیگران، ۱۳۹۶: ۳۸).

نظریات مشارکت

کانینگهام، مشارکت را فرایندی تعریف می‌کند که در آن افراد در تصمیم‌گیری‌های مربوط به جامعه، تمرین قدرت می‌کنند. منطق پشت افزایش مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی اجتماعی، به حداکثر رسیدن مشارکت مستقیم افرادی است که تحت تأثیر تصمیمات گرفته شده قرار می‌گیرند. بسیاری، مشارکت اجتماع محلی را وسیله‌ای برای توسعه نقش دموکراتیک در برنامه‌ریزی و توسعه محلی می‌دانند. مسائلی مثل این چه کسی مشارکت می‌کند، چه زمان مشارکت می‌کند و چگونه مشارکت می‌کند برای تصمیم‌گیری منصفانه، کارآمد و پایدار بسیار اهمیت دارد. باید به دقت به نکته نظرات مخالف گوش داد تا بهترین تصمیمات گرفته شوند (زارع و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۹).

نظریات مختلفی در زمینه مشارکت وجود دارد که از جنبه‌های مختلف به موضوع مشارکت تأکید نموده‌اند از جمله این نظریات می‌توان به نظریه مشارکت جان ترنر (با محوریت رابطه دولت‌های مرکزی و مردم)، نظریه مشارکت جیمز میجلی (بر اساس پاسخ دولت به مشارکت)، نظریه مشارکت شری ارنشتاین (برنامه‌ریزی فرآیندی برای نمایش طیف وسیعی از مشکلات اجتماعی، ارتقاء شرایط برای تمامی مردم، ارتقاء منابع و فرصت‌های ممکن تلقی می‌شود)، نظریه اسکات دیوید سون و دیوید دریسکل (بر اساس سطوح چهارگانه اطلاع‌رسانی، مشاوره، مشارکت، توانمندسازی)، نظریه روانشناسی اجتماعی رابرت دال و ملوین سیمن (بر جنبه‌های روان‌شناختی و روان اجتماعی) و نظریه اجتماعی مشارکت‌هانتینگتون (مشارکت تابعی از فرآیند توسعه اقتصادی و اجتماعی است) اشاره نمود (هاشم زهی، ۱۳۹۹: ۴۵-۳۹).

نظریه توانمندسازی جامعه محلی

توانمندسازی، فرآیند تقسیم مقداری از قدرت نیست؛ بلکه فرایندی است که قدرت نسبی هر فرد به واسطه آن افزایش می‌یابد و قدرت جدیدی برای سازمان ایجاد می‌شود. توانمندسازی، نفوذ مبتنی بر صلاحیت است که باید ایجاد شود. این قدرت، بسیار فراتر از تصور قدرتی است که تقسیم یا تسهیم می‌شود؛ قدرتی نشئت گرفته از این اندیشه که قدرت می‌تواند و باید از راه ارتقای مداوم شایستگی و کاربرد آن ایجاد شود (میرمحمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۶). اصولاً هنگامی که شهروندان، در بهبود وضعیت زندگی شهری نقش داشته باشند و به این نتیجه برسند که این بهبود، نتیجه اقدام و همکاری خود ایشان بوده است، بیش‌ازپیش به مشارکت ترغیب می‌شوند. بدون شک شهروندانی می‌توانند در مدیریت شهر مشارکت داشته باشند که دارای ظرفیت، قابلیت و توانمندی لازم باشند.

پیشینه تحقیق

مومنی و همکاران^۸ (۲۰۱۱) به این نتیجه دست یافتند که امکان مشارکت شهروندان در مدیریت شهری منجر به افزایش رضایت آن‌ها می‌شود. استلزل و نواینگ^۹ (۲۰۱۷) در تحقیق خود نشان داد که از مهم‌ترین عوامل در راستای مشارکت شهروندان، ایجاد دیتابیس‌های مختلف با ارائه اطلاعات گوناگون برای شهروندان است که بتوانند در کوتاه‌ترین زمان به آنچه که نیاز دارند دسترسی داشته باشند. عمر و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۷) به این نتیجه دست یافتند که مهم‌ترین عامل تأثیرگذار در

۸. Momeni et al

۹. Stelzle and Noenning

۱۰. Omar et al

مشارکت جوانان در محله‌های شهری، درک مشارکت آن‌ها در برنامه‌های جامعه و تعامل اجتماعی در فضای باز است. هانگ^{۱۱} (۲۰۱۸) در تحقیق خود به این نتیجه دست یافت جهت تشویق مردم به مشارکت در طرح‌های شهری، ارائه اعتبارات مناسب است. کروز و مارینز^{۱۲} (۲۰۱۹) نتیجه گرفتند که مشارکت مردم تحت تأثیر بازخورد مثبت مدیران شهری بوده است. داس و همکاران^{۱۳} (۲۰۱۹) نشان دادند که اطلاع‌رسانی، آموزش، مشورت، مشارکت، همکاری و ظرفیت‌سازی در اجرای پروژه‌ها بسیار مهم هستند. ماتاماندا و چینزوینا^{۱۴} (۲۰۲۰) به این نتیجه دست یافتند که مشارکت شهروندان تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که به نخبگان سود می‌رسانند در حالی که فقرا را متضرر می‌کنند. لی و همکاران^{۱۵} (۲۰۲۰) سه عامل جامعه مدنی، علاقه شخصی، تأثیر اجتماعی به‌عنوان عوامل مثبت و عامل محدودیت‌ها به‌عنوان عامل منفی تأثیرگذار در انگیزه شهروندان جهت مشارکت را ذکر نموده‌اند. بزی و همکاران (۱۳۹۶) نشان دادند که با افزایش و تقویت عملکرد شورایاران محلی، میزان مشارکت شهروندان در فعالیت‌های مرتبط با مدیریت شهری نیز افزایش خواهد یافت. تحقیق شبستر و همکاران (۱۳۹۷) نشان داد که استفاده از تبلیغات و آموزش، به‌کارگیری افراد محلی در دفاتر تسهیلگری نوسازی و برگزاری گردهمایی‌های محله‌ای می‌تواند در راستای بهبود مشارکت مؤثر باشد. شربتی (۱۳۹۷) در پژوهشی به این نتیجه دست یافت که رابطه معناداری بین رضایت، اعتماد و آگاهی شهروندان از عملکرد مدیران با متغیر مشارکت وجود دارد. رضایی کوچی (۱۳۹۸) نشان داد که در ارتباط با توسعه شهری، قوی‌ترین اثر مربوط به رابطه بین بازنمایی قدرت شهروندان با میزان موفقیت مدیریت شهری بوده است.

نتیجه کلی تحقیقات نشان می‌دهد که شاخص سرمایه اجتماعی، آموزش، ایجاد نهادهای مردمی، ارائه اطلاعات، ویژگی‌های فردی، تبلیغات و اعتبارات در بهبود مشارکت شهروندان مؤثر بوده است. در این تحقیق جنبه‌ها یا شاخص‌های مهم دیگری مورد تأکید قرار گرفته است که در راستای تکمیل این مطالعات می‌باشد. نوآوری این تحقیق با تحقیقات گذشته به دو صورت است. اول از نظر روش‌شناسی که از روش معادلات ساختاری استفاده شده است. دوم اینکه برخی شاخص‌های مهم از جمله شفاف‌سازی، توانمندسازی و تعلق مکانی نیز مورد تأکید قرار گرفته شده که در تحقیقات قبلی کمتر مورد توجه بوده است. در حقیقت در این تحقیق دیدگاه حاکم یک دیدگاه عدالت محور و مبتنی بر شاخص‌های توسعه فضایی پایدار و مشارکتی بوده است.

روش تحقیق

روش‌شناسی

تحقیق حاضر از نوع روش توصیفی-تحلیلی و از نظر نوع کاربردی است. این تحقیق مبتنی بر گردآوری داده‌های میدانی است. ابزار گردآوری داده‌های میدانی از طریق ابزار پرسش‌نامه محقق ساخته بوده است. جامعه آماری تحقیق را شهروندان شهر زاهدان تشکیل داده‌اند که بر اساس سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵)، بالغ ۵۸۷۷۳۰ نفر و ۱۴۶۷۱۷ خانوار بوده است. این جامعه آماری در ۵ منطقه شهری پراکنده شده‌اند. بر اساس فرمول کوکران ۱۶، نمونه آماری برای جامعه آماری در سطح فرد به تعداد ۳۲۲ نفر محاسبه شد. پرسشگری در سطح فرد انجام گرفت. روایی تحقیق از طریق جامعه نخبگان انجام شد. با توجه به لزوم توجه به پایایی تحلیل‌ها در پرسشنامه‌های مورد نظر، میزان این شاخص با استفاده از آمار آلفای کرونباخ مورد محاسبه قرار گرفت که میزان آن برابر با ۰/۸۰ و بیشتر از ۰/۷۰ محاسبه شده که قابل قبول است. روش تعیین حجم نمونه در هر منطقه، بر اساس نسبت جمعیتی بوده است و در حقیقت متناسب با جمعیت هر منطقه شهری، حجم نمونه مشخص شد. نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای بوده است اما نمونه‌گیری در سطح افراد نمونه، به صورت تصادفی (اتفاقی) بوده

¹¹. Hong

¹². Cruz and Marins

¹³. Das et al

¹⁴. Matamanda and Chinozovina

¹⁵. Li et al

¹⁶ - Cocran

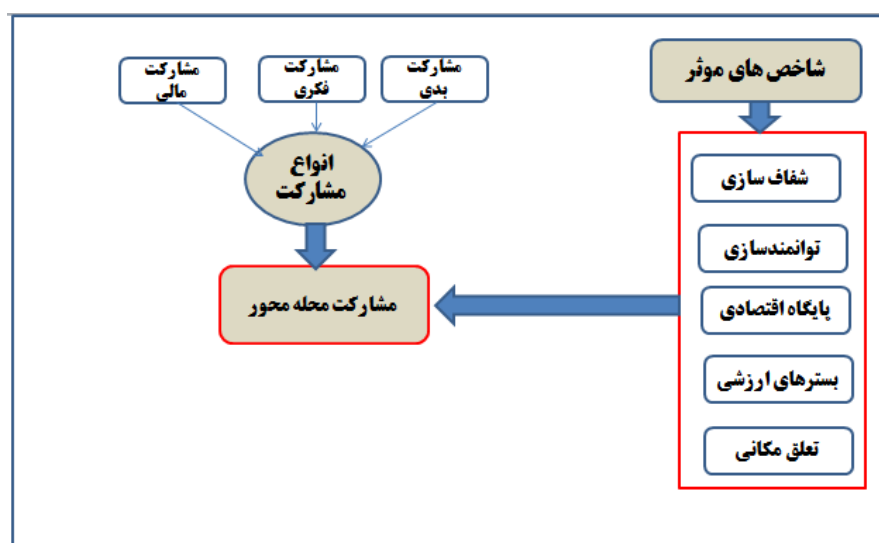
و هر یک از افراد شانس یکسانی جهت مشارکت در تحقیق را داشته‌اند. در این تحقیق از آزمون‌های آماری در نرم‌افزار SPSS جهت تحلیل‌ها و همچنین معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS استفاده شده است.

جدول (۱). ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه

متغیر	گویه	مقدار ضریب آلفای کرونباخ	ضریب کل
کیفیت خدمات شهری	۲۲	۰/۸۰	۰/۸۰
شفاف‌سازی نهادها	۸	۰/۸۳	
توانمندسازی جامعه محلی	۱۱	۰/۸۲	
پایگاه اقتصادی	۶	۰/۷۹	
بسترهای ارزشی	۱۱	۰/۸۴	
احساس تعلق مکانی	۷	۰/۷۷	
مشارکت‌های یدی، مالی و فکری	۱۵	۰/۷۸	

(منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹)

با توجه به موضوع تحقیق، شاخص‌های مؤثر در مشارکت محله محور در یک سو مدل مفهومی قرار می‌گیرند که به‌عنوان متغیر مستقل، تأثیر آن‌ها روی متغیر مشارکت محله محور به‌عنوان متغیر وابسته سنجیده شده است. از سوی دیگر برخی متغیرهای دیگر مانند مشارکت‌های یدی، مالی و فرکی نیز در این زمینه نقش مهمی ایفاء می‌نمایند.

شکل (۱). مدل مفهومی تحقیق؛ منبع: (نگارندگان، ۱۳۹۹)

منطقه مورد مطالعه

زاهدان یکی از شهرهای ایران و مرکز استان سیستان و بلوچستان است. زاهدان شهری است که در ۵۱۷ کیلومتری شرق شهر کرمان و نیز در نزدیکی کشور پاکستان واقع شده است. این شهر از طریق راه زمینی از سمت شمال به مشهد و از سمت جنوب به چابهار مرتبط شده و همچنین دارای ایستگاه راه‌آهن و فرودگاه بین‌المللی است. زاهدان از لحاظ مختصات جغرافیایی در ۶۰ درجه و ۵۱ دقیقه و ۲۵ ثانیه طول شرقی و ۲۹ درجه و ۳۰ دقیقه و ۴۵ ثانیه عرض شمالی واقع شده است. جمعیت زاهدان بر پایه سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران بالغ بر ۵۸۷۷۳۰ نفر بوده که از این جهت، دوازدهمین شهر پرجمعیت ایران محسوب می‌شود. این شهر دارای پنج منطقه شهری است (شکل (۲)).

آمار کلموگراف -	۱/۰۹۱	۱/۳۲۴	۱/۰۲۳	۱/۱۳۴	۱/۴۵۶	۱/۷۶۸	۱/۲۳۴	۱/۰۰۹	۱/۶۰۴
اسمیرونوف									
معیار تصمیم	۰/۳۲۴	۰/۲۳۴	۰/۱۲۳	۰/۳۲۵	۰/۱۱۲	۰/۱۰۴	۰/۲۳۹	۰/۷۶۸	۰/۱۳۴

سنجش شاخص کیفیت خدمات شهری

سنجش شاخص کیفیت خدمات شهری در سطح متغیرها نیز با آزمون تی تک نمونه‌ای بررسی شد. بررسی ۵ متغیر قابلیت اعتماد، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، اطمینان، همدلی و توجه و عوامل ملموس و محسوس نشان می‌دهد که هر ۵ متغیر در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنادار بوده‌اند. بررسی اختلاف میانگین، آمار تی و دیگر پارامترهای آزمون تأیید می‌نماید که از نظر شهروندان، وضعیت این متغیرها ضعیف ارزیابی شده است. در حقیقت شهروندان نسبت به عملکرد شهرداری و مدیران، اعتماد ندارند. از نظر آن‌ها مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی و توجه به شهروندان از سوی کارشناسان پایین بوده است.

علاوه بر این آزمون شاخص کیفیت خدمات شهری نیز در سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ قرار دارد. بررسی اختلاف میانگین آزمون نیز برابر با ۰/۳۳۱ - آمار تی برابر با ۸/۵۴۸ - است. لذا تأیید می‌گردد که از نظر مردم، کیفیت خدمات شهری، ضعیف هستند و در صورت توجه به این شاخص و متغیرهای آن، امکان مشارکت فراهم می‌شود. توضیح اینکه همین نامناسب بودن و عدم رضایت‌مندی شهروندان به خدمات شهری، عاملی مهم در کاهش مشارکت شهروندان است.

جدول (۳). سنجش معناداری شاخص کیفیت خدمات شهری از دیدگاه شهروندان با آزمون تی تک نمونه‌ای

متغیر	مبنای آزمون = ۳				
	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد
قابلیت اعتماد	-9/002	321	۰/۰۰۰	-0/418	حد پایین -0/509 حد بالا -0/327
پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری	-8/942	321	۰/۰۰۰	-0/396	حد پایین -0/483 حد بالا -0/309
اطمینان	-5/921	321	۰/۰۰۰	-0/254	حد پایین -0/338 حد بالا -0/170
همدلی و توجه	-6/536	321	۰/۰۰۰	-0/257	حد پایین -0/334 حد بالا -0/180
عوامل ملموس و محسوس	-7/669	321	۰/۰۰۰	-0/332	حد پایین -0/418 حد بالا -0/247
آزمون کل مقیاس	-8/548	321	۰/۰۰۰	-0/331	حد پایین -0/408 حد بالا -0/255

سنجش معناداری شاخص‌های مؤثر در بهبود مشارکت محله محور

پنج شاخص از نظر تأثیرگذاری بر بهبود مشارکت محله محور از دیدگاه شهروندان بررسی شد. آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که سطح معناداری برای شاخص شفاف‌سازی برابر با ۰/۰۰۰ و کمتر از ۰/۰۵ معنادار است. اختلاف میانگین برابر با ۰/۵۶۸ و مقدار تی (۱۳/۳۷) و حد بالا و پایین آزمون که مثبت می‌باشد، تأیید می‌نماید که شاخص شفاف‌سازی از دیدگاه شهروندان می‌تواند نقش بسیار مهم و اساسی را در بهبود شاخص مشارکت در سطح محلات داشته باشد. همچنین سطح معناداری محاسبه شده برای شاخص توانمندسازی با مقدار ۰/۰۰۰ و کمتر از ۰/۰۵ تأیید می‌نماید که شاخص توانمندسازی جامعه محلی نیز از دیدگاه شهروندان می‌تواند نقش بسیار مهم و اساسی را در بهبود شاخص مشارکت در سطح محلات ایفا نماید.

علاوه بر این سه شاخص پایگاه اقتصادی، بسترهای ارزشی و احساس تعلق مکانی نیز آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ و کمتر از ۰/۰۵ معنادار است. اختلاف میانگین به ترتیب برابر با ۰/۵۷۳، ۰/۴۸۱ و ۰/۵۸۳ تأیید می‌نماید که این سه شاخص نیز در ارتقای شاخص مشارکت می‌توانند نقش مهمی ایفا نمایند.

جدول (۴). سنجش معناداری تأثیر شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور با آزمون تی تک نمونه‌ای

گویه	مبنای آزمون = ۳				
	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد
شفاف سازی	13/373	321	۰/۰۰۰	0/568	حد پایین 0/484 حد بالا 0/651
توانمندسازی جامعه محلی	11/380	321	۰/۰۰۰	0/554	0/458 0/650
پایگاه اقتصادی	12/257	321	۰/۰۰۰	0/573	0/481 0/665
بسترهای ارزشی	9/670	321	۰/۰۰۰	0/481	0/383 0/578
احساس تعلق مکانی	13/914	321	۰/۰۰۰	0/583	0/500 0/665

سنجش معناداری تأثیر انواع مشارکت در بهبود مشارکت محله محور

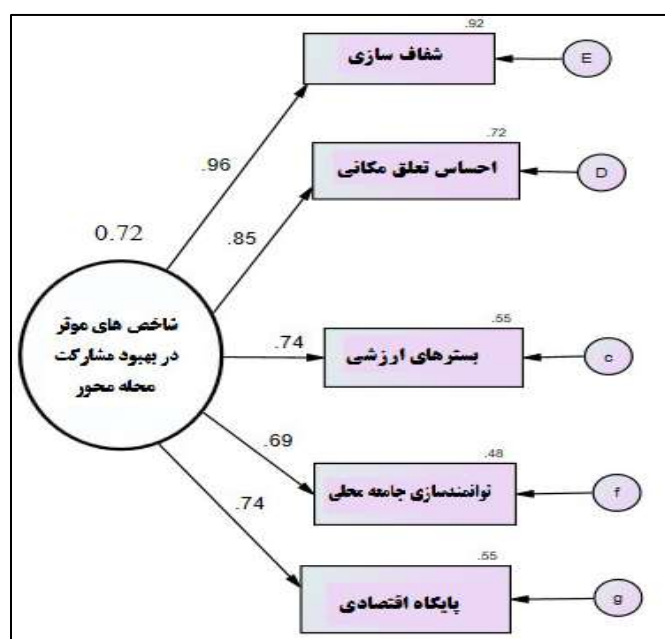
بررسی آزمون تی تک نمونه‌ای در زمینه شاخص انواع مشارکت نشان می‌دهد که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ برای تمامی مشارکت‌های یدی، مالی و فکری است. بررسی جهت معناداری بر اساس پارامتر اختلاف میانگین و آماره تی که مثبت می‌باشند، نشان می‌دهد که مشارکت‌های یدی (اختلاف میانگین ۰/۵۱۰)، مالی (اختلاف میانگین ۰/۶۱۱) و فکری (اختلاف میانگین ۰/۴۸۶) تأثیر زیادی می‌توانند در بهبود مشارکت محله محور و ارتقاء کیفیت خدمات شهری داشته باشند؛ چرا که این اختلاف میانگین گویای این نکته است که میانگین مشارکت‌ها بیشتر از مقدار ملاک آزمون (۳) بوده و لذا متغیرهای ذکر شده در بهبود مشارکت از دیدگاه شهروندان مؤثر هستند. مشارکت شهروندان از روش‌های مختلف، مزایای متنوعی دارد که در صورت توجه و تأکید بیشتر، به توسعه پایدار شهری نیز می‌انجامد؛ چرا که بخشی از توسعه پایداری شهری، نتیجه مشارکت مردم به روش‌های مختلف است.

جدول (۵). سنجش معناداری تأثیر انواع مشارکت در بهبود مشارکت محله محور با آزمون تی تک نمونه‌ای

متغیر	مبنای آزمون = ۳				
	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد
مشارکت یدی	13/127	321	۰/۰۰۰	0/510	حد پایین 0/434 حد بالا 0/586
مشارکت مالی	14/135	321	۰/۰۰۰	0/611	0/526 0/696
مشارکت فکری (مشاوره‌ای)	9/609	321	۰/۰۰۰	0/486	0/386 0/585

سنجش اهمیت و تأثیرگذاری شاخص‌ها بر بهبود مشارکت محله محور با معادلات ساختاری

از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای بررسی و سنجش اهمیت و تأثیرگذاری شاخص‌های شفاف‌سازی، توانمندسازی، پایگاه اقتصادی، بسترهای ارزشی و احساس تعلق مکانی در بهبود مشارکت محله محور استفاده شده است. در حقیقت با استفاده از مدل‌سازی مشخص می‌شود که این شاخص‌های می‌توانند در بهبود مشارکت محله محور مؤثر باشند یا نه؟ با استفاده از نرم‌افزار AMOS، ابتدا مدل تحلیلی عاملی تأییدی مرتبه اول مربوط به شاخص‌های ترسیم شد و اعتبارسنجی آن‌ها انجام شد. بارهای عاملی مربوط به شاخص‌های مدل مذکور بالاتر از ۰/۳ بوده و نشانگر وضعیت قابل قبول شاخص‌های قرار گرفته در مدل می‌باشد. در واقع بررسی وضعیت برازش مدل نقش شاخص‌های پنج‌گانه در بهبود مشارکت محله محور با مقادیر مدل مذکور از اعتبار و دقت لازم برخوردار بوده و توانسته است نقش این شاخص‌های پنج‌گانه در بهبود مشارکت محله محور را تبیین نماید جدول (۶). تمامی شاخص‌ها با مقادیر پیشنهادی و استاندارد مطابقت دارند. میزان بار عاملی ۵ شاخص بررسی شده برابر با ۰/۷۲ است و این از تأثیرگذاری و نقش‌آفرینی شفاف‌سازی، توانمندسازی، پایگاه اقتصادی، بسترهای ارزشی و احساس تعلق مکانی در بهبود مشارکت محله محور اشاره دارد.

شکل (۳). مدل نهایی معادله ساختاری نقش شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور

جدول (۶). شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل نقش شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور

شاخص	CMIN	DF	CMIN/DF	CFI	RMSEA	HOELTER	RMR	GFI	NFI	PRATIO
مدل نهایی	۱۹/۳۲۱	۶	۴/۲۳۱	۰/۹۶۱	۰/۰۷۰	۱۳۴	۰/۰۳۹	۰/۹۴۲	۰/۹۷۲	۰/۳۰۲
مقادیر پیشنهادی	-	-	-	> ۰/۹	< ۰/۰۸	> ۷۵	≈ ۰	> ۰/۹	> ۰/۹	۰-۱

پس از بررسی برازش کلیت مدل نقش شاخص‌های شفاف‌سازی، توانمندسازی، پایگاه اقتصادی، بسترهای ارزشی و احساس تعلق مکانی در بهبود مشارکت محله محور، اثر متغیر مستقل بر متغیر وابسته پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. همان‌طور که مشاهده می‌شود (جدول ۷)، نقش شاخص‌های ذکر شده در بهبود مشارکت محله محور در میان پاسخگویان در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار است. بالاتر بودن نسبت بحرانی^{۱۷} برآورد شده از مقدار ۲/۵۸ (نسبت بحرانی بالاتر از ۲/۵۸ نشانگر معناداری اثر می‌باشد)، نیز نشان‌دهنده معناداری اثر متغیر مستقل پژوهش (شاخص‌های ذکر شده) بر متغیر وابسته (مشارکت محله محور) می‌باشد. در مجموع می‌توان چنین عنوان کرد که شاخص‌های شفاف‌سازی، توانمندسازی، پایگاه اقتصادی، بسترهای ارزشی و احساس تعلق مکانی در بهبود مشارکت محله محور می‌توانند مؤثر است. بررسی میزان نقش شاخص‌های پنج‌گانه در بهبود مشارکت نشان می‌دهد مقدار اثر کل ۰/۷۰ بوده و در مجموع شاخص‌های بررسی شده می‌تواند حدود ۰/۷۰ درصد واریانس، نقش‌آفرینی و تأثیرات مثبت در بهبود مشارکت را تبیین نماید. بر اساس نتایج این مدل بیشترین تأثیرگذاری مربوط به شاخص شفاف‌سازی با تبیین ۰/۱۹ است. شاخص توانمندسازی توان تبیین ۰/۱۱، پایگاه اقتصادی توان تبیین ۰/۱۲، بسترهای ارزشی توان تبیین ۰/۱۳ و احساس تعلق مکان نیز توان تبیین ۰/۱۵ را در زمینه بهبود مشارکت محله محور دارا است.

جدول (۷). برآورد استاندارد، غیراستاندارد و نقش شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور

متغیر مستقل	متغیر وابسته	برآورد	نسبت	اثر کل	ضریب تعیین	سطح معناداری
		استاندارد	بحرانی		R ²	

17- CR

۰/۰۰۰	۰/۴۹	۰/۱۹	۹/۳۸۷	۰/۶۸۹	۰/۷۶۵	مشارکت محله	شفاف سازی
۰/۰۰۰	۰/۴۱	۰/۱۱	۷/۶۵۷	۰/۴۵۶	۰/۶۵۷	محور	توانمندسازی
۰/۰۰۳	۰/۳۹	۰/۱۲	۹/۰۹۸	۰/۵۶۷	۰/۴۳۵		پایگاه اقتصادی
۰/۰۰۱	۰/۳۹	۰/۱۳	۸/۱۴۳	۰/۷۱۳	۰/۶۷۸		بسترهای ارزشی
۰/۰۰۰	۰/۴۵	۰/۱۵	۷/۲۱۳	۰/۶۱۲	۰/۹۷۱		احساس تعلق مکانی

بررسی تفاوت معناداری مناطق شهر زاهدان از شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور

برای بررسی تفاوت معناداری مناطق شهر زاهدان از نظر شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور از آزمون آنووا استفاده شد تا مشخص شود که مناطق شهر زاهدان تفاوت معناداری در این زمینه‌ها با همدیگر دارند یا نه. با تأکید بر نتایج به دست آمده در جدول زیر، می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که هر پنج منطقه شهر زاهدان با توجه به سطح معناداری به دست آمده در زمینه شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور تفاوت معناداری با یکدیگر دارند. به عبارت دیگر شاخص‌های مؤثر در بهبود مشارکت محله محور از دیدگاه شهروندان در مناطق ۵ گانه دارای وضعیت یکسانی نیستند و پنج منطقه شهری متفاوت هستند. در واقع حداقل یکی از این مناطق با چهار منطقه دیگر تفاوت دارد. لذا می‌توان عنوان نمود که اختلافات بین مناطق در این زمینه احتمالاً برحسب تصادف نیست؛ یعنی شاخص مستقل بر روی شاخص‌های وابسته مورد مطالعه دارای اثری می‌باشند که چنین شرایطی را برای این پنج منطقه فراهم کرده است. لذا مشخص می‌گردد که اثر کلی F برای عوامل مستقل گروه‌بندی شده بین آزمودنی‌های پنج منطقه با شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور معنادار است؛ بنابراین تفاوت معنادار بودن خدمات شهری در ۵ منطقه شهر زاهدان تأیید شده و عدم اختلاف معناداری رد می‌گردد. جدول (۸) نتایج تحلیلی و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ برای هر کدام از مؤلفه‌ها را به خوبی نشان می‌دهد.

جدول (۸). ارزیابی تفاوت معناداری مناطق از نظر شاخص‌های مؤثر در بهبود مشارکت محله محور (آزمون آنووا)

شاخص	واریانس	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	Sig
شفاف سازی	بین گروهی	38/539	۴	9/635	20/651	0/000
	درون گروهی	147/897	۳۱۷	0/467		
	مجموع	186/436	۳۲۱	***		
توانمندسازی جامعه محلی	بین گروهی	44/913	۴	11/228	17/778	0/000
	درون گروهی	200/211	۳۱۷	0/632		
	مجموع	245/124	۳۲۱	***		
پایگاه اقتصادی	بین گروهی	29/736	۴	7/434	12/015	0/000
	درون گروهی	196/132	۳۱۷	0/619		
	مجموع	225/868	۳۲۱	***		
بسترهای ارزشی	بین گروهی	27/916	۴	6/979	9/732	0/000
	درون گروهی	227/337	۳۱۷	0/717		
	مجموع	255/254	۳۲۱	***		
احساس مکانی تعلق	بین گروهی	10/477	۴	2/619	4/865	0/001
	درون گروهی	170/687	۳۱۷	0/538		
	مجموع	181/164	۳۲۱	***		

پس از مشخص شدن تفاوت شاخص‌های مؤثر در مشارکت محله محور در سطح مناطق شهری، از آزمون دانکن نیز برای بررسی وجود این اختلافات استفاده شد. از نظر شاخص شفاف سازی بیشترین میانگین مربوط به منطقه پنج با میانگین ۳/۹۰

و کمترین مربوط به منطقه سه با میانگین ۳/۰۴ است. در زمینه شاخص توانمندسازی جامعه محلی نیز بیشترین میانگین منطقه پنج با ۴/۱۰ و کمترین مربوط به منطقه یک با ۳/۰۷ است. برای شاخص پایگاه اقتصادی، حداکثر میانگین برای منطقه دو با ۴/۰۲ و حداقل میانگین برای منطقه سه با ۳/۱۵ است. برای شاخص بسترهای ارزشی نیز بیشترین میانگین مربوط به منطقه پنج با ۳/۷۸ و کمترین مربوط به منطقه سه با ۲/۹۶ است. در زمینه شاخص احساس تعلق مکان نیز منطقه دو با ۳/۹۲ بیشترین میانگین و کمترین نیز مربوط به منطقه ۳/۴۴ با منطقه است.

جدول (۹). اختلافات مناطق شهری از نظر شاخص‌های مؤثر در بهبود مشارکت محله محور (آزمون دانکن)

منطقه شهری	تعداد نمونه	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵			
		شفاف‌سازی	توانمندسازی	پایگاه اقتصادی	بسترهای ارزشی
منطقه یک	۶۸	۳/۲۷	۳/۰۷	۳/۵۵	۳/۳۷
منطقه دو	۶۴	۳/۷۷	۳/۶۷	۴/۰۲	۳/۷۱
منطقه سه	۶۴	۳/۰۴	۳/۲۱	۳/۱۵	۲/۹۶
منطقه چهار	۶۳	۳/۸۶	۳/۷۳	۳/۳۶	۳/۵۸
منطقه پنج	۶۳	۳/۹۰	۴/۱۰	۳/۷۶	۳/۷۸

بحث و نتیجه‌گیری

این تحقیق به بررسی تأثیرگذاری شاخص‌های مختلف در بهبود مشارکت محله محور و ارتقای کیفیت خدمات شهری پرداخته است. سنجش شاخص کیفیت خدمات شهری در سطح متغیرها تأیید می‌نماید که ۵ متغیر قابلیت اعتماد، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، اطمینان، همدلی و توجه و عوامل ملموس و محسوس، از نظر شهروندان، ضعیف هستند. در حقیقت شهروندان نسبت به عملکرد شهرداری و مدیران، اعتماد ندارند. از نظر آن‌ها مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی و توجه به شهروندان از سوی کارشناسان پایین بوده است؛ بنابراین شهروندان نسبت به کیفیت خدمات شهری با توجه به متغیرهای ذکر شده، رضایت مناسبی ندارد و از نظر آن‌ها کیفیت خدمات ارائه شده در زمینه‌های مختلف ضعیف است. همین نامناسب بودن و عدم رضایت‌مندی شهروندان به خدمات شهری، عاملی مهم در کاهش مشارکت شهروندان است.

نتایج گویای این است که شاخص‌های احساس تعلق مکانی، شفاف‌سازی در عرصه‌های مختلف، توانمندسازی جامعه محلی به روش‌ها مختلف، پایگاه اقتصادی فردی و اجتماعی و همچنین بسترهای ارزشی در بهبود مشارکت محله محور جهت ارتقا کیفیت خدمات شهری نقش دارند. این تأثیرگذاری از طریق روش‌های و رویکردهای مختلف قابل تحقق است. در این زمینه شاخص احساس تعلق مکانی نقش مهمی در زمینه بهبود مشارکت مردم دارد و در حقیقت هنوز هم ریشه‌های فرهنگی و فردی در هر محله تأثیر زیادی دارد. علاوه بر این شفاف‌سازی نیز از دیگر شاخص‌هایی است که با تأکید بر آن می‌توان به بهبود مشارکت محله محور کمک نمود. نتیجه این بخش از تحقیق با تحقیقات مومنی و همکاران^{۱۸} (۲۰۱۱)، نواینگ^{۱۹} (۲۰۱۷)، داس و همکاران^{۲۰} (۲۰۱۹)، لی و همکاران^{۲۱} (۲۰۲۰)، شربتی (۱۳۹۷) که بر شاخص‌هایی مختلفی مانند درک مدیران نسبت به نیازهای شهروندان، اعتماد، شفاف‌سازی عملکرد، توانمندسازی، اطلاع‌رسانی، آموزش، مشورت، ظرفیت‌سازی، درک جایگاه شهروندان و آداب و ارزش‌ها تأکید دارند، همخوانی دارد.

همچنین مشارکت‌های یدی، مالی و فکری تأثیر زیادی در بهبود مشارکت محله محور و ارتقاء کیفیت خدمات شهری دارد؛ این مطلب را بررسی دیدگاه شهروندان نسبت به انواع مشارکت نشان می‌دهد؛ بنابراین مشارکت شهروندان در صورت توجه و تأکید بیشتر، به توسعه پایدار

¹⁸. Momeni et al

¹⁹. Stelzle and Noenning

²⁰. Das et al

²¹. Li et al

شهری می‌انجامد. عمر و همکاران^{۲۲} (۲۰۱۷) و هانگ^{۲۳} (۲۰۱۸)، شبستر و همکاران (۱۳۹۷) و رضایی کوچی (۱۳۹۸) نیز تأکید می‌نمایند که مشارکت شهروندان به روش‌های مختلف از جمله حمایت‌های مالی، حمایت مشورتی در تصمیم‌گیری‌ها (فکری)، ایجاد دفاتر تسهیل‌گری (فکری) و دخیل نمودن آن‌ها در طرح‌ها، می‌تواند به بهبود مشارکت در سطح محلات شهری منجر شود؛ بنابراین نتایج این بخش از تحقیق با تحقیقات ذکر شده همپوشانی دارد.

با توجه به اینکه میان مناطق شهری نیز تفاوت معناداری از نظر خدمات و کیفیت آن‌ها وجود دارد، بایستی نوع رویکرد برنامه‌ریزی شهر تغییر پیدا کند و به سمتی پیش رود که روش‌های مبتنی بر مشارکت مورد تأکید باشد؛ چرا که در عصر حاضر بایستی پذیرفت، بدون مشارکت شهروندان در عرصه‌های مختلف، امکان توسعه شاخص‌های گوناگون وجود ندارد و یا اینکه در ادامه، با مشکلاتی مختلفی روبه‌رو می‌شویم. از این رو برای ارتقاء جایگاه مشارکت شهروندان به صورت محله محوری و ارتقای کیفیت خدمات شهری، توزیع مبتنی بر عدالت در ارائه خدمات شهری مورد تأکید باشد. همچنین شاخص‌های تأثیرگذار در بهبود مشارکت محله محور که در این پژوهش اشاره شد، مورد تأکید قرار گیرد. اجرای چنین شاخص‌هایی در برنامه‌ریزی محله محور، نیازمند تغییر رویکرد در برنامه‌ریزی و برنامه ریزان شهر مورد مطالعه دارد.

نوآوری این تحقیق با تحقیقات گذشته به دو صورت است. اول از نظر روش‌شناسی که از روش معادلات ساختاری استفاده شده است. دوم اینکه برخی شاخص‌های مهم از جمله شفاف‌سازی، توانمندسازی و تعلق مکانی نیز مورد تأکید بوده است که در تحقیقات قبلی کمتر مورد توجه بوده است. در حقیقت در این تحقیق دیدگاه حاکم یک دیدگاه عدالت محور و مبتنی بر توسعه فضایی پایدار و مشارکتی بوده است. بر اساس نتایج به دست آمد چند پیشنهاد ارائه می‌شود.

۱- پیشنهاد می‌شود با توجه به نتیجه تحقیق، شاخص شفاف‌سازی در عرصه‌های مختلفی اداری و سازمانی مورد تأکید باشد تا شهروندان نسبت به موضوعات مختلف دانش و آگاهی کافی داشته باشند. از این رو شفافیت بودجه (هزینه و درآمدهای شهرداری)، شفافیت نسبت به پروژه‌های عمرانی، شفافیت نسبت به عملکرد مدیران و غیره مهم است. ۲- با توجه به نتیجه این تحقیق مبنی بر اهمیت شاخص احساس تعلق مکانی در مشارکت مردم، پیشنهاد می‌شود که در اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها در سطح محلات شهر زاهدان، این موضوع به صورت جدی مورد لحاظ قرار گیرد و از ظرفیت‌های موجود استفاده شود. ۳- پیشنهاد می‌شود با روش‌های مختلف از جمله حضور مردم در جلسات، تشکیل انجمن‌ها در سطح محلات و غیره، سطح به‌کارگیری مشارکت فکری یا مشاوره‌ای را بهبود بخشید.

22. Omar et al

23. Hong

منابع

- آروین، محمود؛ فرهادی خواه، حسین؛ پوراحمد، احمد. (۱۳۹۶). بررسی شاخص‌های زمینه‌ساز مشارکت شهروندان در امور شهری (مطالعه‌ی موردی: منطقه‌ی ۹ شهر تهران)، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۸(۲۹): ۳۳-۵۱.
- اسکندری ثانی، محمد؛ سجادی، ژیلا؛ صرافى، مظفر. (۱۳۹۳). ظرفیت توسعه اجتماعات محلی در کاهش فقر شهری و عوامل مؤثر بر توسعه آن مورد شناسی: نعمت‌آباد تهران (محلات جنوبی شهر تهران)، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۱۴(۱۵): ۲۱-۱.
- بزی، خدارحم؛ میرکتولی، جعفر؛ زایدلی، حاجی سلطان. (۱۳۹۶). ارزیابی نقش و تأثیر شورایاران محلی بر افزایش مشارکت شهروندان در مدیریت شهری محله محور مطالعه‌ی موردی: شهر گرگان، مجله جغرافیا و توسعه، ۱۵(۴۶): ۱۴۷-۱۶۸.
- رضایی کوچی، محمود. (۱۳۹۸). بررسی نقش مشارکت شهروندان در افزایش موفقیت مدیریت شهری مورد: کلان‌شهر شیراز، مجله برنامه‌ریزی شهری، ۱۰(۳۸): ۵۱-۶۲.
- رضایی، محمدرضا؛ نگین ناجی، سوده. (۱۳۹۴). بررسی راهکارهای مؤثر در ایجاد محله پایدار با رویکرد مشارکتی (مطالعه موردی: محله راهنمایی یاسوج)، فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۶(۲۰): ۶۹-۸۲.
- زارع، الهام؛ فرامرزی اصل، مهسا؛ عباسی پیرام، الناز. (۱۳۹۹). بررسی نقش مشارکت اجتماعات محلی در توسعه پایدار اجتماعی شهرها، مجله معماری شهر پایدار، ۸(۱): ۱۰۱-۱۱۷.
- شایان، حمید؛ جلالیان، حمید؛ تقیلو، علی‌اکبر؛ خسرو بیگی، رضا؛ عنابستانی، علی‌اکبر. (۱۳۹۱). تحلیل عوامل ساختاری مؤثر بر مشارکت روستاییان در توسعه‌ی نواحی روستایی (مطالعه موردی شهرستان ایجرود- استان زنجان)، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۴(۱۲): ۲۵-۴۵.
- شبستر، محسن؛ فلاح حیدری، فاطمه؛ مرادی، زهرا. (۱۳۹۷). الزامات مشارکت‌جویی و مشارکت‌پذیری در فرآیند ساماندهی بافت‌های فرسوده شهری از نظر جامعه محلی، مورد مطالعه: شهر قم، جغرافیایی سرزمین، ۱۵(۵۹): ۱۱۵-۱۳۶.
- شربت‌ی، اکبر. (۱۳۹۷). میزان مشارکت شهروندان در امور شهری (مطالعه موردی: شهر گنبد)، مجله آمایش محیط، ۱۱(۴۱): ۱۶۱-۱۸۳.
- شریف‌زاده، فتاح؛ صادقی، جواد. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در اداره امور شهر، مجله مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)، ۱۹(۵۹): ۴۷-۷۰.
- عبداله‌ی، مجید؛ صرافى، مظفر؛ توکلی نیا، جمیله. (۱۳۸۹). بررسی نظری مفهوم محله و بازتعریف آن با تأکید بر شرایط محله‌های شهری ایران، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۷۲(۲): ۸۳-۱۰۲.
- عنابستانی علی‌اکبر؛ خسروبیگی رضا؛ تقیلو، علی‌اکبر؛ زارعی، ابوالفضل. (۱۳۹۲). بررسی الگوی فضایی - مکانی عاملیت‌های مؤثر بر نهادینه شدن مشارکت مردم در نواحی روستایی بخش جعفرآباد، شهرستان قم، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۱۳(۳۱): ۲۷-۷.
- غفاری گیلانده، عطا؛ موسی زاده، چیمین؛ آهنگری، نوید. (۱۳۹۳). سطح‌بندی مشارکت‌های شهروندی محله مدار در نظام مدیریت شهری (مورد شهر بوکان)، مجله اقتصاد و مدیریت شهری، ۷(۲): ۸۱-۹۹.
- قیصری، نورالله. (۱۳۹۸). مشارکت اجتماعی؛ معناکاوی یک مفهوم راهبردی، فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی ناجا، ۴(۱۱): ۳۱-۵۹.
- لطیفی، غلامرضا؛ سعادت، الهام؛ سوزی، امیر. (۱۳۹۳). تدوین الگوی مدیریت محله محور با رویکرد توسعه پایدار (نمونه موردی: محلات مسجد الزهراء، ۱۵ خرداد و نظامی، شهر زرین‌شهر اصفهان)، اولین همایش ملی در جستجوی شهر فردا واکاوی مفاهیم و مصادیق در شهر اسلامی - ایرانی، تهران.

- ماجدی، حمید؛ دشتکی، نجمه. (۱۳۹۳). بررسی اثرات مدیریت محله محور بر روی اعتماد شهروندان به مدیریت شهری، مجله هویت شهر، ۳۲(۱۱): ۹۳-۱۰۴.
- محمدی ناصر، مجتبی زاده خانقاهی حسین، توکلان علی. (۱۴۰۰). تحلیلی بر حکمروایی شهری مبتنی بر ارائه الگوی بهینه (مطالعه موردی شهر گرمدره)، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. ۲۱ (۶۳): ۳۸۰-۳۶۱.
- موسایی، میثم؛ شیانی، ملیحه. (۱۳۸۹). مشارکت در امور شهری و الزامات آن در شهر تهران، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۰(۳۸): ۲۴۵-۲۶۸.
- میرمحمدی، سید محمد؛ حسین پور، داود؛ قاسمی بنابری، حمیدرضا. (۱۳۹۶). عوامل کلیدی موفقیت توانمندسازی کارکنان، نشریه مطالعات مدیریت، ۲۵(۸۳): ۹۳-۱۱۴.
- نوریان، فرشاد؛ مظفری پور، نجمه. (۱۳۹۲). ارزیابی عملکرد مدیریت محله محور با تأکید بر شاخصه‌های سرمایه اجتماعی مورد پژوهی: محلات ۷ گانه ناحیه ۱ منطقه ۲۱ شهرداری تهران، نشریه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی ۱۸(۴): ۴۷-۵۶.
- Baliamoune-Lutza M. (2011). Trust-based social capital, institutions, and development, The Journal of Socio-Economics, 40(1): 335-346. Doi. <https://doi.org/10.1016/j.socsec.2010.12.004>
- Campbell, E.J.R., henly, D., Elliott, S., Irwin, K. (2009). Subjective construction of neighborhood boundaries: lessons from a qualitative study of four neighborhoods, journal of urban affairs, 31, 461-490. Doi.org/10.1111/j.1467-9906.2009.00450.x
- Cruz, R.B., Marins, K.R. (۲۰۱۹). Urban planning and popular participation: A diagnosis of the effectiveness of participatory processes applied to the revision of São Paulo master plan, Habitat International, 88 :21-39. Doi.org/10.1016/j.habitatint.2019.05.006
- Das, R., Laishram, B., Jawed, M. (2019). Public participation in urban water supply projects – The case of South-West Guwahati, India, Water Research, 165(4): 41-۵۷.
- Diyanah Inani Azmi and Hafazah Abdul Karim (2012), Implications of Walkability towards Promoting Sustainable Urban Neighbourhood. AcE-Bs 2012 Bangkok ASEAN Conference on Environment-Behaviour Studies, Bangkok, Thailand, Social and Behavioral Sciences 50 (2012): 204 – 213.
- Erkip, F. (1997). The distribution of urban public services: the case of parks and recreational services in Ankara, Cities, 14(6): 353-361. Doi.org/10.1016/S0264-2751(97)00026-7
- Hong, Y. (2018). Resident participation in urban renewal: Focused on Sewoon Renewal Promotion Project and Kwun Tong Town Centre Project, Frontiers of Architectural Research, 7(2): 197-210. Doi.org/10.1016/j.foar.2018.01.001
- Huang H. (2020). learning from exploratory rural practices of the Yangtze River Delta in China: New initiatives, networks and empowerment shifts, and sustainability, Journal of Rural Studies, 77(2): 63-74. Doi. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.04.019>
- Li, W., Feng, T., Timmermans, H., Li, Z., Zhang, M., Li, B. (2020). Analysis of citizens' motivation and participation intention in urban planning, Journal of Cities, 106(4): 54-68. Doi.org/10.1016/j.cities.2020.102921
- Matamanda, A., Chinozvina, Q. (2020). Driving Forces of Citizen Participation in Urban Development Practice in Harare, Zimbabwe, Land Use Policy, 99(4): 43-57. Doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.105090
- Momeni, M., Shamskooshki, H., Javadian, M. (2011). Application of Neighborhoods Council Associations in Sustainable Urban Management Based on Citizen Participation, Procedia Engineering, 21: 65-71. Doi.org/10.1016/j.proeng.2011.11.1988

- Omar, D., Omar, K.F., Othman, S., Yusoff, Z.M. (2017). Youth Participation in Urban Neighbourhood Community, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 234(4):309-316. Doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.10.247
- Stelzle, B., Noenning, J.R. (2017). A Database for Participation Methods in Urban Development, *Procedia Computer Science*, 112: 416-2425. Doi.org/10.1016/j.procs.2017.08.173
- Wang W. (2008). Rural management, The Way Out for Tibetan Rural Areas, *Journal of the Washington Institute of China Studies*, 3(3): 75-84. Doi. <https://core.ac.uk/download/pdf/235986545.pdf>